

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת דברים

מידת שביעות הרצון

תוכן עניינים

א' - נרגנות על בשר ודם - 1 | ב' - נרגנות על ה' - 3 | ג' - מנרגנות לשביעות רצון - 6

מהי המידה העיקרית שפועלת - או נכון יותר, **שאינה** פועלת - בראשו של המתלונן? ישנה מידה שהיא טבועה בבסיס הטבע האנושי, והוא מידת הכרת הטוב - לחוש רגש של הודיה עבור טובות שמקבלים. הקב"ה הטביע בטבע האדם תגובה בסיסית של תחושת הודיה, ועלינו לציית לתגובה הזו ולהעצים אותה; אחרת - אנחנו לא בני אדם.

אתה רוצה להיות בן אדם? אני לא מדבר כעת על להיות צדיק; אני אפילו לא מדבר על להיות יהודי. קודם כל צריך להיות בן אדם, וכדי להיות בן אדם צריך לציית לצו המצפון הישר, והמצפון הישר קובע כי יש להכיר טובה לכולם.

'מחפש-חסרונות' סדרתי

צריך להכיר טובה לכולם - להורים, לאחים ולאחיות ולשכנים. צריך להכיר טובה לאלו המחנכים אותנו בדרך התורה - למלמד ולתלמוד תורה. להכיר טובה ל'בית יעקב'. וצריך להכיר טובה גם לעוסקים בצרכי ציבור.

אפילו לעירייה צריך להכיר טובה; לגויים עובדי התברואה, למשטרה, לדוור - לכל אלו שמשרתים אותנו ומסייעים לנו. עלינו להיות מלאים בהכרת הטוב תמידית למכבי האש. כשרואים את המשאית האדומה דוהרת בכביש ביללת סירנות, זה הזמן לטפח את האינסטינקט הטבעי של הכרת הטוב. "הו! הנה דוהר טוני בדרך להצלת חיים!" אז מה אם הוא גוי גס? מה אתה מצפה, שהכבאי יהיה בוגר ישיבה? כבאים הם אנשים שגדלו כיושבי קרנות. והאנשים שנמצאים שם במשאית הם אלו שעומדים הכן לרוץ אל תוך בנין בוער כדי להציל אותך. יתכן ויום אחד הם יעשו

א' - נרגנות על בשר ודם

כת הנרגנים

הגמרא במסכת סנהדרין (קג, א) אומרת ש"ארבע כתות אין מקבלות פני שכינה". פירוש, מי שנכלל באחת מארבע כתות אלו, בעולם הבא, תימנע ממנו הזכות הגדולה והאושר העצום של ראיית הדר כבוד שכינתו יתברך.

אכן, לא נעסוק כעת בכל ארבעת הכתות - יום אחד נקדיש זמן לזה בעזרת ה' - אבל כעת נלמד את הכת הרביעית המנויה שם - כת מספרי לשון הרע.

למעשה, גם הכת הזו היא נושא גדול, אותו איננו מתיימרים להקיף במסגרת זו. רבינו יונה מחלק את הנושא של מספרי לשון הרע לששה תת-חלקים, כאשר לכל אחד מהם נדרשת שיחה בפני עצמה. ולכן היום נגביל את עצמנו ונדבר רק על החלק הששי, אותו מכנה רבינו יונה 'נרגנות' - מבט שלילי.

לעולם יהא אדם

והנה, על פי רוב איננו רגילים להתייחס לנושא של 'התלוננות' כאל לשון הרע, אבל עלינו לזכור כי רבינו יונה - מגדולי הראשונים - הוא זה שמדבר כעת, והוא מלמד אותנו שאכן, דבר זה הוא בכלל לשון הרע. ולכן, בעודנו לומדים את הנושא הזה, עלינו לזכור שאנחנו עוסקים ב"כת מספרי לשון הרע". הוי אומר, כל מה שתשמעו היום אודות המתלוננים, נמצא תחת הכותרת של מספרי לשון הרע שאינם מקבלים פני שכינה לעתיד לבוא.

כולנו נרגנים

בשביל זה נתנו לך לשון. אני לא אומר שהיא צריכה להגיד לו את הדברים הבאים, אבל אני אומר לו אותם: הלשון היא כלי נפלא, והיא נועדה כדי לפשפש בפה במהלך הלעיסה, לנבור במזון הנלעס ולמצוא בו דברים בלתי אכילים. אבל האיש הזה אינו מסוגל לשמוע את זה, בגלל מידותיו הרעות. הוא מעולם לא פיתח את הרגש האנושי הבסיסי אשר מחייב תחושת הכרת הטוב טבעית, ולכן כשהוא מתיישב לאכול את הדגים הטעימים שהכינה אשתו, במקום שנפשו תוצף ברגש של הודיה, הוא מתלונן: "אוי, כמה עצמות!"

צריך להבין שלא מדובר בטיפוס מוזר המתגורר לו אי שם באיזו עיר רחוקה, אלא על אנשים שמתגוררים כאן, בעיר הזאת. ולא רק על אנשים שמתגוררים כאן, אלא אנשים שיושבים כאן, בחדר הזה. כל אחד ואחד מאיתנו הוא נרגן; השאלה היא רק עד כמה. אשר על כן, המטרה של כל מה שאנחנו מדברים אינה למתוח ביקורת על אנשים אחרים ולהטיף להם מוסר, אלא במטרה שכל אחד ואחד מאיתנו יבין שזהו יסוד שנוגע אליו, כי כל אחד הוא נרגן במידה כזו או אחרת.

האלופים מתרחקים

והנה, שלמה המלך, בספר משלי, מלמד אותנו מהי התוצאה של מבט זה - מבט של מתלונן: "וַיִּנְרָן מִפְּרִיד אֶלֹּף" (טז, כח) - כלומר, אדם שהוא נרגן, שמתלונן כל הזמן, גורם לחבריו להיפרד מעליו, כי הם לא מסוגלים לסבול את הנרגנות שלו.

לפעמים קורה ואתה שם לב שאדם שאתה מכיר, מנסה בעקביות להתחמק מלפגוש אותך. הוא מסיט את העיניים שלו כשהוא עובר על ידך ברחוב, וכשהוא רואה אותך הולך לכיוונו, הוא פונה לסמטה צדדית. ואתה חושב לעצמך: "מה קורה כאן? הוא לא חייב לי שום כסף, אז למה הוא מתחמק ממני?"

זו שאלה שמטרידה אותך לא אחת. "למה אנשים מנסים להתחמק ממני?" אם כך, טוב שבאת לכאן היום כדי לגלות את התשובה: יתכן ואנשים לא נהנים לשהות בחברתך. אולי הם לא מעוניינים בשום מגע עם אדם שתמיד לא מרוצה ממשו. תמיד יש לך על מה להתלונן - החל ממזג האוויר ועד רב בית הכנסת. יש לך טענות ומענות על השכנים ועל הכולל. מה קורה לך? אתה "מפריד אלוף" - חבריך עוזבים אותך. אכן, יכול להיות שאשתו לא תעזוב אותך בגלל זה - ואל לה לעשות כן! - אבל מבחינה רגשית היא כבר

החייאה לאחד מאיתנו, באמצעות הנשמה מפה לפה, אם נזדקק לך חלילה!

כך גם השוטרים. אמנם השוטרים לא עושים כלום, אבל לפחות נוכחותם ברחוב מרתיעה אנשים מסוימים מלבצע פשעים, וגם זה משהו! הם מסכנים את עצמם למענך.

אל תאמר: "נו, זה שום דבר! הם מקבלים כסף, לכן הם עושים את זה". זו צורת חשיבה הפוכה מהאמת, וכך הופכים למתלוננים אנוכיים. כך אתה הופך לאדם שדרכו למצוא פגמים, שתמיד יש לו סיבות להתלונן. כי גם כשמישהו מנסה לעזור לך, ולא משנה עד כמה טובות הן כוונותיו, יש לך נטייה לפרש זאת ככוונה להרע לך.

משלחת הפיוס

הכרתי אדם כזה - הוא חי בתחושה שאנשים מנסים להרע לו בדרך כזו או אחרת, ומפעם לפעם הוא היה נוטש את בית הכנסת. בגלל שריחמתי עליו, הייתי שולח משלחת שתפייס אותו. כך זה נמשך שנים על גבי שנים - הוא היה מתפייס וחוזר לבית הכנסת עד לתקרית הבאה, ואז שוב היינו שולחים אליו משלחת פיוס.

לזה קורים 'נרגן'. לא משנה מה - הוא ימצא דרך להתלונן. לא שהוא חיפש על מה להתלונן - מידת הנרגנות אינה רשעות זדונית לשמה - אבל מדובר בטבע שני שנוצר כתוצאה מכך שהאדם מעולם לא קנה טבע של 'מכיר טובה'.

ניקח לדוגמא יהודי שאשתו הכינה לו דגים לארוחת ערב, ותוך כדי אכילה הוא לא נזהר והוא נגס בחתיכת עצם קטנה. הנגיסה הזו הכאיבה לו - אולי אפילו נשברה לו חתיכה קטנה מהשן, אולי לא, אבל הוא מיד מתחיל להתלונן.

הוא אומר לה: "למה את לא נזהרת? לא אכפת לך ממני ולכן את מגישה לי דברים כאלו. זה מראה שאכפת לך רק מעצמך - העיקר להניח משהו על השולחן. את בכלל לא חושבת עלי ועל ההשלכות של מה שאת עושה". יש בעלים כאלו.

היא אומרת לו: "ניסיתי, באמת ניסיתי. אבל לא תמיד זה תלוי בי. לפעמים, כשטוחנים דג, חתיכה קטנה של עצם מתערבת עם הדג".

התופעה הכואבת

ככה מאבדים ילדים. אנחנו רואים בחיי היומיום כיצד ילדיהם של הנרגנים יוצאים לתרבות רעה, חלילה. איך קורה דבר כזה שנערים ונערות יהודיים נוטשים אותנו, וחלקם גם מתגלגלים לכל מיני כתות, כולל "יהודים למען יושקע" או כל מיני זבל מהמזרח הרחוק? ואנשים עומדים נבוכים; "מה קורה כאן?"

התשובה היא, במידה מסוימת, הנרגנות. הילדים הללו אף פעם לא היו מרוצים; שום דבר בחיים לא היה טוב, ותמיד הוא מצא על מה להתלונן. לפעמים הוא למד את זה מהוריו. ההורים תמיד קיטרו על בתי הכנסת והרבנים. וקיטרו גם על האידישקייט עצמו.

ערב אחד התקשר אלי יהודי שבתו נתפסה לכת ידועה. כעת היא הגיעה לביקור קצר בבית הוריה, והוא רוצה שהפעם אני אציל אותה, ואשפיע עליה שלא תחזור לשם. הוא התקשר אלי ודרש שאדבר איתה. הסכמתי לעשות זאת, אבל הוא דיבר אלי בטון כל כך לא מכובד, בדרישה בוטה. הלא גם כשמתקשרים לשרברב צריך לדבר אליו בדרך ארץ. הוא התקשר אלי ודיבר בצורה כל כך אגרסיבית, והוא התעקש שאני חייב לעשות את זה בשבילו, וזה צריך להעשות באופן מייד. עלי לעזוב הכל ולבוא לדבר עם בתו.

לא אמרתי לו את מה שהתחשק לי לומר: "אדוני, דע לך שזו אשמתך. אם ככה אתה מתייחס לרבנים - מה הפלא שילדיך בורחים מאמונת - או מחוסר אמונת - אביהם?"

ככה זה: אם בבית אתה מקטר נגד הרבנים, נגד אדמו"ר פלוני או אלמוני, אז אתה נרגן. אם אתה מדבר נגד בני הישיבות ותלמידי החכמים, ויש לך תלונות נגד בית הכנסת, נגד החיידר ונגד הבית יעקב - אם הכל כל כך גרוע, הכל לא בסדר, אז לשם מה בכלל צריכים את כל האידישקייט הזה? אפילו הילדים ייפרדו. הם ייפרדו גם מהמערכת שאתה כל כך מתלונן נגדה, וגם ממך בעצמך. כי זה סופו של הנרגן; הוא "מפריד אלוף" - הוא מוצא את עצמו מופרד מכולם.

ב' - נרגנות על ה'

בין אדם למקום

אלא שיש כאן שאלה גדולה. כי הנה, כפי שהזכרנו בתחילת דברינו - המתלונן הזה לא יזכה לקבל פני שכינה בעולם הבא, פירוש, שגם אם הוא יהיה שם,

פרודה ממנו. בעלה חוזר הביתה ושואל בקול מקטר "מה יש לארוחת ערב?" "אוי, אני לא אוהב את זה. דוקא רציתי לאכול בשרי היום". לפעמים האוכל מדי מלוח ולפעמים הוא לא מספיק מלוח. "לא יכולת למצוא בשר באיכות טובה יותר?" "המרק חם מדי" וכן הלאה וכן הלאה.

להעביר את המסר

אני מכיר מקרה של יהודי שמגיע לכאן לעתים קרובות. היום ברוך ה' הוא לא כאן. אבל במוקדם או במאוחר הוא יקנה את הקלטת של השיחה והוא ישמע את הדברים - הוא ישמע את המסר. אשתו התקשרה אלי וסיפרה לי על הבעיות שיש לה איתו. אין משהו שהיא עושה שהוא טוב. הוא תמיד מתלונן על זה ועל זה. אשתו כבר לא מעריכה אותו. היא סובלת מהנרגנות שלו - כמה כבר ניתן לצפות מהאשה המסכנה הזו? איך היא תוכל להמשיך לחבב אותו? בלתי אפשרי להישאר חבר של מישהו שמתלונן ללא הרף. אפילו הילדים של אדם כזה כבר לא יחבבו אותו.

הדבר נכון גם לגבי האשה. אשה שמתלוננת ללא הרף הופכת למטרד בעיני בעלה, והוא מרגיש מרוחק ממנה. הוא אמנם לא יעזוב אותה, אבל יש פירוד מסוים ביניהם. היא מתלוננת על כך שהוא שכח את 'יום האם', את יום הנישואין שלהם, ועוד מאה ואחד דברים. היא זקוקה לשמלה חדשה והנברשת לא יפה והילדים מדי מרעישים - מה שזה לא יהיה. התלונות התמידיות מצטברות ויוצרות תחושת מועקה ומחנק, ובמוקדם או במאוחר הדבר גורם לו להרגיש פירוד. הדבר דומה להפרשות מזוהמות הנמצאות בתוך הגוף; בסוף הם יפרצו החוצה ואז זה כבר נמצא על פני השטח. "וְנִרְגַּן מִפְּרִיד אֱלוֹף" - זו הדרך לאבד את הבעל.

הנרגן מפסיד גם לקוחות. יתכן גם שהבוס שלו יפטר אותו. יצא לי לראות שוב ושוב כיצד אנשים נרגנים נשארים מחוסרי עבודה בגלל שלבוס כבר לא היה כח לתלונות שלהם. יום אחד הוא אומר: "בוס, זה מדי כבד לי". "בוס, אני יכול אולי לצאת כמה דקות מוקדם היום?" "בוס, חם כאן!" או: "בוס, קר כאן!" או: "בוס, למה אתה לא נותן לי סחורה טובה יותר למכור?" אם היית נותן לי קו טוב יותר של סחורה, הייתי מתפרנס כמו שצריך". לאחר זמן מה לבוס כבר נמאס ממנו, והוא מפטר אותו.

מזג האוויר והבית. הכרת הטוב על הכל! אם היינו צריכים להגדיר את המונח 'עבודת ה' בשתי מילים, המילים הללו הן 'הכרת הטוב'. [א.ה. כמבואר בחובות הלבבות, שער עבודת האלקים].

נענועים של הודיה

שמא תאמרו: באמת? וכי דרושה הכרת הטוב לקיום מצות נטילת לולב? וכי מידת הנרגנות פוגמת בקביעת המזוזה שלי בדלת ביתי?

התשובה היא: בוודאי! בוודאי! בוודאי! הצורה ליטול לולב היא לא אמורה להיות בגישה הרווחת אצל הרבה אנשים - שטופחים לעצמם על השכם וחושבים: "תראה מה זה. עמדת שיעתיים אצל הסוחר ובחרתי את האתרוג הזה. כל הכבוד לי. ה' חייב לי הרבה".

לא! הכל אצלו הפוך. מה אמורים לחשוב בזמן הנענועים? אמורים לחשוב כך: "תודה לך ה'! אני חש אליך הכרת הטוב כל כך גדולה, ולכן אני רוצה להקדיש את עצמי לעבודתך. אני מוליך את הלולב והאתרוג לכיוונך, כדי להראות שהלב ועמוד השדרה שלי מסורים אליך ורק אליך. וכך גם ההדסים והערבות; העיניים והפה שלי מסורים רק אליך. ואני מביא אותם חזרה אלי כדי להזכיר לעצמי שכל הטוב מגיע אלי רק ממך".

זו המשמעות של הנענועים: "ריבונו של עולם, אני מוליך ממני אליך כי בזה אני מכריז שאני דבק רק בך, ואני מביא ממך אלי כי בזה אני מכריז שאני משעבד את עצמי אליך מתוך הודיה על כל הדברים הטובים שאני מקבל ממך".

לילה בחבית

ומהי מזוזה? אתה נוטל לידך מזוזה יקרה מאוד. זו המזוזה המהודרת ביותר! ואתה עצמך הגהת אותה, ובדקת שאין באותיותיה שום 'נגיעות'. כל אות היא מושלמת!

אבל מה קורה כעת? אתה קובע אותה בדלת ושוכח ממנה. אם אתה אדם מיוחד במינו, אז כשאתה חולף על יד המזוזה אתה מנשק אותה ומתפאר בליבך על מה שעשית למען ה'. אדם כזה כבר נחשב לצדיק.

לזה אתה קורא עבודת ה'? לזה קוראים לעבוד את עצמך. אתה יודע מהי המשמעות של מזוזה? המשמעות שלה היא: "תודה לך, ריבונו של עולם, על כך שנתת לי בית!" האיש ההוא שישן על ספסל בגינה, האם הוא חייב במזוזה? מי שישן בתוך חבית, חייב במזוזה? אתה חייב במזוזה רק בגלל שיש לך בית. אז

יהיה חסר לו משהו. יש בחינה של קרבת אלקים שתהיה חסרה לו לנצח נצחים. אבל צריך להבין - מדוע מגיע לאדם הזה עונש חמור כל כך? נכון, הוא טרדן שמעצבן את כולם והוא "מפְרִיד אֶלּוּף" - אף אחד לא אוהב אותו. אבל ה' אוהב אותו! הוא יהודי שומר תורה ומצוות! יכול להיות שה אוהב אותך מאוד. מדוע אפוא המידה הזו משפיעה על מצבו של האדם הזה בעולם הבא?

והנה, רבינו יונה מביא את דברי חז"ל (דרך ארץ זוטא פרק ט): "אל תרבה בתרעומת, שלא תבוא לידי חטא" - חז"ל מזהירים אותנו לא לעסוק בהתלוננות על מנת שלא נבוא לידי חטא עוד יותר גדול. באיזה חטא מדובר? מהו החטא הגדול עוד יותר? הוא מופיע בפרשת השבוע: "וַתִּרְגְּנוּ בְּאֶהֱלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאֵת ה' אֲתָנּוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לָתֵת אֲתָנּוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ" (דברים א, כז).

כל מה שדיברנו עד כה אודות התלוננות על אנשים אחרים, הוא רק הקדמה לסוג הגרוע ביותר של התלוננות - **התלוננות על הקב"ה**. אדם אינו יכול לפצל את האישיות שלו. מי שחינך את עצמו להיות מרוצה מבני אדם, להעריך את מה שהם עושים, ואף פעם לא להתלונן, הרי שזה הופך לטבע שלו, וכך יהיה היחס שלו כלפי הקב"ה גם כן. מאידך, אחד שמתלונן תמיד על בני אדם ועל מצבים, יהיה כפוי טובה גם כלפי השי"ת.

עוינות לבורא עולם

זהו יסוד שאי אפשר להימלט ממנו. בלתי אפשרי להיות נרגן כלפי בני אדם מבלי להיות כזה גם כלפי ה'. ולכן גם אם מדובר ביהודי חרדי ביותר, הרי שאם הוא נרגן, אם הוא אדם שמתלונן כל הזמן, הוא יבוא לידי חטא גדול בהרבה, כי יש לו גישה מסוימת של עוינות כלפי הבורא; כן, עוינות אמיתית.

אם היית אומר את זה לאותו בן אדם, הוא היה אומר שהשתגעת. הוא הרי עובד את ה' במסירות. תראו כמה הוא עושה! הוא לומד כל יום! הוא מתפלל בציבור כל יום! הוא עושה הכל!

התשובה היא שהוא עושה מעט מאוד. אתם יודעים למה? כי 'עבודת ה' פירושה הכרת הטוב. זהו היסוד של עבודת ה'. הכרת הטוב לה' על עצם זה שהוא ברא אותנו. הכרת הטוב על כך שהוא עשה אותנו יהודים. הכרת הטוב על כל ההנאות וההטבות של החיים שהוא העניק לנו. הכרת הטוב על הרגליים, הריאות,

בטובתו של חברו סופו שיכפור בטובתו של הקב"ה" (רבינו בחיי שמות א, ח בשם המדרש).

זהו שאומר דוד המלך ע"ה בתהילים (עג, ט): "שָׁתוּ בְּשִׁמְיִים פִּיהֶם וּלְשׁוֹנָם תִּהְלְךְ בְּאֶרֶץ" - כלומר, הם פותחים את פיהם נגד השי"ת, ולשונם מהלכת בארץ - נגד בני אדם. והגמרא (ערכין טו, ב) אומרת שדוד המלך מדבר על בעל לשון הרע.

אלא שנשאלת השאלה - נכון, בעל לשון הרע חוטא בלשונו נגד בני אדם, אבל הוא הרי לא אומר דבר נגד הקב"ה! חס ושלום!

אבל דוד המלך אומר לנו שכן, הוא מדבר נגד ה'! כי ברגע שאדם מתרגל למצוא חסרונות אצל אחרים ולמתוח עליהם ביקורת, הוא מותח ביקורת גם על השי"ת. אולי הוא לא אומר את זה בפה; יתכן והוא חושש לומר את זה, אבל ראשו מלא בחוסר שביעות רצון מכל מה שה' עושה למענו.

לאבד את החבר

והוא מספר לשון הרע על ה'. בהחלט. "למה זה קרה לי?" הוא אומר. "למה לא הצלחתי בדבר ההוא ובנושא ההוא? למה הפסדתי כסף בעסקה ההיא?" והוא מאשים את הקב"ה. הוא לא אומר את זה, אבל צריך לדעת שבת מודע הוא מאשים את ה'. אם הוא אדם שכל הזמן מאשים אחרים, אל תחשבו שהוא מאשים רק אנשים או נסיבות. לא! זה בלתי אפשרי לחלק בין הדברים! הוא מאשים את ה'.

והקב"ה אומר לו: "אם אתה נרגן, אדם שמתלונן כל הזמן, דע לך שאתה מתלונן גם עלי. אני שומע ממך כל הזמן חוסר שביעות רצון. אתה אף פעם לא מכיר טובה על מה שאני נותן לך. נתתי לך יום; יום גשום, יום מעונן, יום קודר - למי אכפת? זהו יום של חיים! אכלת היום? לבשת בגדים היום? עשית את צרכיך היום? חיית היום חיים נורמליים! ואתה מתלונן עלי!"¹

"לא ולא", אומר האיש, "חס ושלום, לא התכוונתי להתלונן עליך!"

אבל זה לא נכון. הוא מתלונן גם על ה', ובסופו של דבר הקב"ה אינו יכול לשאת את תלונותיו, והוא מאבד את הידידות עם ה' יתברך. הלא הקב"ה כבר אמר: "וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה טוֹב מְאֹד" - הכל טוב מאוד. **הכל טוב מאוד!** אבל האיש הזה לא רואה שום דבר טוב - בשבילו הכל מאוד לא טוב!

1. א.ה. "מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו" (איכה ג, לט) - "למה יתאונן אדם חי למה יתרעם אדם על הקורות הבאות עליו אחר כל החסד שאני עושה עמו שנתתי לו חיים" (רש"י קידושין פ, ב).

הקב"ה אומר: "אם אינך חש צורך להודות לי, תחזיר את המזוזה ולך תישן בתוך חבית".

אדם שמתלונן כל הזמן מתלונן גם על הבית הגרוע שלו - השכונה לא טובה, הבית צפוף מדי, השכירות גבוהה מדי ויש כל הזמן נזילות מהאסלה, איך הוא יכול להיות עובד ה' זה בלתי אפשרי! הוא אמנם עושה מצוות, אבל זה משהו שטחי; זו אינה עבודה!

הכר את הנותן

כך היא כל התורה כולה. ציציות - איפה תולים אותם, באוויר? ציצית תולים רק על בגד שיש לך. מי שאין לו בגד, אין לו מצוות ציצית. ציצית פירושה אפוא הכרת הטוב להשי"ת על הבגדים שהוא נתן לנו. לא כמו אחד שלובש ציצית אבל מעולם לא חשב על המתנה ששמה 'בגדים'. להיפך - הוא כל הזמן מתלונן; הוא לא מרוצה מה'שמאטעס' שלו והוא רוצה בגדים חדשים ויקרים יותר.

ומה עם פדיון הבן? מי שאין לו בן, האם הוא עושה פדיון הבן? יוצא שהכל הוא הכרת הטוב. יהודי עורך פדיון הבן. הוא הלך ומצא כהן, ולא סתם כהן, אלא כהן בשם 'רפפורט', שיש לו כתב ייחוס עשרה דורות אחורה. והוא גם חיפש ומצא דולרים מכסף אמיתי שיוצרו בשנת תר"נ - מטבעות כבדות, עשויות מכסף אמיתי וטהור. הוא רוצה שהכל יהיה מושלם.

והוא כעת משבח את עצמו: "אני בחור טוב! אני ממש מדקדק במצוות".

ברוך ה'! גם זה נכון. אבל מה עם הקב"ה? שכחת ממנו לגמרי. פדיון הבן הוא הודיה לה', הודיה על כך שנתן לך בן בכור. האין זה דבר נפלא? בת היא גם כן דבר נפלא, אבל בן הוא עוד יותר טוב; בן בכור. הוא ימשיך את דרכך בחיים. וככל שיגדל הוא גם יוכל לעזור לך בכל מיני תחומים. בכור הוא "יְרֵאשִׁית אוֹנִי". בן הוא שמחה גדולה. עליך להודות אפוא למי שנתן לך את האושר הזה.

לשון הארץ

ולכן, מאחר שכל עבודת ה' שלנו אמורה לנבוע מתוך מידת הכרת הטוב, הרי ששימיה זו - להפסיק להתלונן, הינה בעלת חשיבות עליונה. אדם נרגן אף פעם לא יוכל להיות עבד ה'. זה הביאור של "כל הכופר

הכל. אתה יכול לומר שאתה לא רעב או משהו כזה, אבל אף פעם לא להתלונן שהאוכל לא טעים!

מתרגלים להיות מרוצים

אך למען האמת, לא מספיק לומר שאנחנו לא נתלונן. כמוכן שזו התחלה טובה והישג חשוב, ולכן ראוי לכל אדם, אפילו ילדים קטנים, לבחור לעצמם דברים מסוימים שעליהם הם לא יתלוננו; אי אפשר לעשות הכל בבת אחת, אבל לאט לאט אדם יכול להרגיל את עצמו לא להיות נרגן. אבל גם מי שלוקח את הפרויקט הזה ברצינות, זה לא מספיק, כי מתחת לפני השטח עדיין קיימת חוסר שביעות רצון, ולכן המשימה הזו הופכת לקשה ביותר. גם אם הוא לא רוצה להתלונן, הרי שהנרגנות נמצאת שם, קרוב לפני השטח, והיא עומדת הכן לפרוץ החוצה. וזו הסיבה שאנחנו חייבים להתקדם צעד נוסף.

הארחות צדיקים מקדיש שער שלם מספרו 'למידת הרצון'. 'רצון' פירושו להיות מרוצה. העובדה שהוא מחשיב את העניין הזה כמידה היא מעניינת; זה מחודש, ובשאר הספרים איננו מוצאים מידה בשם 'רצון'. אבל הארחות צדיקים מקדיש שער שלם למידת הרצון - המידה שבה אדם מחנך את עצמו להיות מרוצה מהמצבים והחוויות שהוא עובר.

ומדוע באמת המידה הזו חשובה כל כך? כי 'רצון' הוא ההיפך מ'נרגנות'. כך אומר הארחות צדיקים. אדם שמקבל על עצמו לא להיות נרגן, לפני הכל עליו ללמוד שאין על מה להתלונן. עליו לחנך את עצמו להיות מרוצה מכל מה שהקב"ה נותן לו.

מזג אוויר נפלא

במקום להסתובב עם פרצוף חמוץ ולקטר: "איזה חום! הלחות כל כך גבוהה", או "איזה קור. הגשם הזה משגע", במקום לומר כך, האדם מתרגל תמיד לדבר טוב על עולמו של הקב"ה.

חם בחוץ? נפלא! זה אומר שהתפוחים הולכים ומתבשלים על העצים, האגסים מקבלים את מתיקותם. אם לא היה חם, הם לא היו הופכים למתוקים. אנשים מתלוננים על החום בקיץ, למרות שהחום הוא זה שגורם לפירות להתבשל. הדבר דומה לבחור ישיבה שעובר במטבח הבית בזמן שאמו אופה חלות ועוגות, והוא מתלונן על החום: "אוף! התנור הזה מפיץ כל כך הרבה חום בבית!" - אבל אחר כך, כשהוא יושב על יד השולחן ומתענג על החלה והעוגות, אז הוא כבר שוכח מהחום.

החבר האמיתי

מה קורה לאדם כזה? שימו לב כעת. הזכרנו מקודם את הפסוק "וְנִרְגַּן מִפְּרִיד אֱלוֹף" - המתלונן מאבד את חבריו. לאט לאט חבריו מוצאים דרכים להתחמק ולהשתמט ממנו.

אבל יש חבר אחד שנשאר איתו. זהו חברו הטוב ביותר של האדם - הקב"ה. הוא לא מתייאש ממנו; הוא מחכה שהאיש יחדל מלהיות נרגן ויתחיל לראות את הטוב שבכל דבר. וכך, בעוד שלכולם נמאס מהנרגן והם נפרדים ממנו, הקב"ה הוא זה שנשאר לצידו, תוך תקווה שהאיש יתעשת וישתנה. אבל לבסוף, הוא ממאס את עצמו גם על הקב"ה; ה' אינו מוכן לשאת יותר את ההתלוננות, ולבסוף גם הוא נפרד ממנו.

כך אומרים חכמינו. חז"ל מלמדים אותנו כי "אין אלוף אלא הקב"ה" - החבר האמיתי שלנו הוא הקב"ה. ובמוקדם או במאוחר הנרגן מאבד גם את החבר הזה! וזו הסיבה שהאיש הזה לא יזכה לקבל פני שכינה בעולם הבא. כי הוא "הפריד אלוף" ואיבד את חברו הטוב ביותר. לכן הוא לא יהיה קרוב מספיק כדי לראות את פני ה'; בעולם הבא, הקב"ה לא ירצה לראות אותו מדי קרוב אליו.

ג' - מנרגנות לשביעות רצון

פרויקט לקיץ

רבינו יונה, בעסקו שם בענין הנרגן, כותב "למד לשונך". אדם צריך ללמד את לשונו את הדרך לא להתלונן. זאת אומרת שזה לא ענין של הסכמה, שאנחנו מסכימים עם רבינו יונה שאדם נרגן הוא כשלון. הוא אומר לנו שעלינו לקום ולעשות משהו בענין: "למד לשונך" פירושו שעלינו לחנך את הלשון שלנו להיות כך.

לדוגמא, אדם יכול לבנות לעצמו תכנית לקיץ הקרוב - שבמשך כל הקיץ, לא תאמר אפילו פעם אחת: "חם מדי היום". אפילו לא פעם אחת! גם אם אתה מזיע ואולי לא נח לך, אבל אתה לא תפתח את הפה להתלונן, אפילו לא פעם אחת. זהו הישג רציני!

רעיון נוסף: כשאתה חוזר הביתה, לא להתלונן אף פעם על האוכל. חישובו על אדם שמרגיל את עצמו לדבר כזה - יעברו חודשים, והוא לא יתלונן על האוכל, אפילו לא פעם אחת! זה לא אומר שאתה חייב לאכול

פירות ופרחים שזקוקים לתהליך ההאבקה של הדבורה, ולולא העוקץ הם לא היו קיימים.

אלא שצריך להיזהר לא להתקרב אל הדבורה, כי היא עובדת. כשעובדי הביוב נמצאים בעיצומה של עבודה והם הסירו את מכסה פיר הביוב וכעת הם חופרים בבטן האדמה, מי ביקש ממך להיכנס לפיר הזה? תתרחק! ואל תתלונן! תגיד תודה שהם מתקנים לך את הצנרת. מי מסוגל להתלונן אפוא על העוקץ של הדבורה, כשבתמורה לכך היא מביאה לנו כל כך הרבה דברים טובים?

אבל כעת עלינו להתקדם עוד שלב אחד קדימה. כי יש דברים בחיים שלא כל כך קל להיות מרוצים מהם - דברים שלכאורה גרועים יותר מעקיצת דבורה - ועדיין מוטל על האדם להבין שעבודת ה'רצון' כוללת גם דברים שבכלל לא נעימים.

ברכת הכאב

לדוגמא - כאב שיניים. אל לו לאדם לכעוס על העולם ו'להתרגז על החיים' בגלל כאב שיניים. אם השיניים שלך לא היו כואבות, לעולם לא היית טורח לגשת לרופא השיניים, ושיניך היו מרקיבות והולכות, אחת אחרי השניה, עד שלא היה נשאר לך בפה דבר מלבד חניכיים. הכאב הראשוני החד הזה - זהו מסר שנשלח אליך. כמובן שאתה תמיד מתעלם מההודעות שמרפאת השיניים שולחת לך בדואר. אך כאן יש לך מסר מן השמים.

כאב הוא ברכה. יש מקרה מתועד של אשה בקנדה שלא היה לה את תחושת הכאב. היא נולדה ללא היכולת לחוש כאב. יום אחד היא עמדה על יד הכיריים ובישלה באש המרוחקת, בו בזמן שהיא שוחחה בטלפון, והיא לא שמה לב שהיד שלה עולה בלהבות! רק כשהריחה ריח של בשר חרוך היא שמה לב למה שקורה, ועד אז היד שלה כבר הייתה חצי שרופה.

אז כשאתם עומדים על יד הכיריים עם כמה להבות דולקות, ואתם מושיטים יד כדי לבחוש בסיר שנמצא באש המרוחקת, ומרגישים כאב חד - אוי! נשרפתי! עליכם להבין שתחושת הכאב הזו היא ברכה. זהו אות אזהרה.

הכאב שולח אנשים לרופא. הכאב גורם לך להפסיק לאכול מדי הרבה. הכאב הוא מציל חיים. עלינו להבין אפוא שאדם שרוצה לברוח מהמכשול הגדול של נרגנות, עליו ללמוד להיות מרוצה מהחיים, ועליו ללמוד להעריך את הכאב.

קר בחוץ? גם זה נפלא! האדמה נחה כעת, ובזמן שהיא נחה היא מקבלת חזרה את כל המינרלים שאיבדה במהלך הקיץ. לולא החורף, לא היה קיץ. אם כל השנה היה קיץ, האדמה הייתה ממשיכה להצמיח עוד ועוד עד שהיא הייתה הופכת לצחיחה ובלתי פורייה. לזה נועד החורף - כדי לתת לאדמה חופשה.

ומה עם הגשם? אז מה אם נתקעת ברחוב בעיצומו של מבול? קודם כל, מי ביקש ממך לצאת לרחוב בלי מטריה? ואם הגשם יאלץ אותך לשנות תוכניות - אז מה? הגשם הוא דבר נפלא! בלי הגשם לא היה נשאר מאיתנו כלום. אנחנו עשויים מכמעט 80% מים, וכידוע, מים מגיעים מהגשם. כשיוורד גשם, בני אדם יורדים מן השמים. אתם בעצמכם ירדתם כגשם לפני כמה עשרות שנים! אותם אנשים שירדו מן השמים כגשם, כעת הם מקטרים ומתלוננים על הגשם.

כשיוורד גשם, כל בחורי הישיבות של הדור הבא יורדים מהשמים, כמו גם כלותיהן לעתיד. כולם יורדים יחד מהשמים כגשם. גשם הוא דבר נפלא.

הדבש והעוקץ

ברגע שאדם מתחיל להביט על העולם בצורה שה' אמר **שהכל** טוב מאוד, הוא מתחיל לקנות את מידת הרצון. לא רק שהוא אינו מתלונן, אלא שהוא הופך לאדם מאושר, לאדם מרוצה. הוא לומד לאהוב את כל התופעות של הטבע ואת כל תמורות החיים. החום הוא מין אחד של אושר, הקור הוא מין נוסף, והגשם גם הוא מין של אושר. וזה לא נגמר.

אפילו הדבורים הן אושר. הנה לנו בחור ישיבה שנוסע לנפוש בהרים במהלך הקיץ, והוא מתלונן. "ממש לא טוב כאן", הוא אומר. "יש פה דבורים בכל מקום, והן עלולות לעקוץ. זה מטרד של ממש".

אבל האמת היא שעלינו להיות מרוצים גם מהדבורה ומהעוקץ שלה. אם הדבורה לא הייתה עוקצת, לא היה לנו דבש. הדבורה צוידה בחרב חדה - עוקץ עם מעט רעל, על מנת להדוף את בעלי החיים שמעוניינים במצרך הנחשק שהיא מייצרת. זו הסיבה שהדבש מגיע לשולחן שלנו בסופו של דבר. לולא העוקץ לא היה דבש, כי הדבורה אינה יכולה להתקיים ללא העוקץ שלה.

זהירות, כאן עובדים!

ולא רק דבש. זהו הישג משני. לולא העוקץ, לא היו תפוחים, אגסים ואפרסקים. ישנם כמאה אלף מיני

משפיל גאים

גם כאבו של האדם החולה מביא לו תועלת עצומה. ראשית, זה גורם לו לשוב ולהעריך את הבריאות התקינה לה זכה עד לא מכבר. ושנית, זה מכניע אותו. אדם ששוכב במיטה עם שפעת או מה שזה לא יהיה, הוא מוכנע.

ומה עם האיש השוכב על ערש דוויה? מה עם הייסורים שלו? איזו תועלת תצא מהם? התשובה היא: התועלת הגדולה ביותר. הוא מתכוון עכשיו לחיי הנצח, ובשביל זה עליו להיכנע. לכל בן אדם יש גאווה, ובעודו שוכב במיטתו, עטוף בייסורים, אותן שאריות של גאווה שעדיין קיימות בתוכו, הולכות ונשטפות ממנו. אדם שמתגולל בייסוריו, כבר אינו יכול להיות גאוותן.

כמובן שאם הוא יתרפא הוא ישקם מחדש את גאוותו; וזו בדיוק הסיבה שייסוריו ממשיכים עד שטיפת הגאווה האחרונה שעוד קיימת בו נשחקת מאישיותו. וכך הוא עובר לעולם הבא, כשהוא נקי וטהור מכל גאווה, ומוכנע לחלוטין. "לְפָנָיו יִכָּרְעוּ כָּל יוֹרְדֵי עֶפְרָ" (תהילים כב, ל) - אדם שעומד להיפטר מן העולם, כורע ברך לפני בוראו סוף סוף. גאוותו הושפלה, וכעת הוא עניו.

זהו שכתוב (תהילים צ, ג): "תִּשָּׁב אֲנֹשׁ עַד דִּפְאָ" - ה', אתה מכביד את ירך על האדם ומוביל אותו עד קרוב למיתה, וכאשר האדם רואה את המוות או את האבדון מול עיניו, הוא בעצם רואה מולו קריאה: "וְתֵאמֶר שׁוּבוּ בְּנֵי אָדָם". הייסורים המביאים אותו "עד דִּפְאָ" הם קריאה משמים לשוב בתשובה. וזה אכן מציל אנשים רבים מהגיהנם. אנשים רבים מאוד ניצלו בדרך זו.

כמובן שלשמוח מצרה כזו, מייסורים הבאים על האדם, הוא ענין קשה יותר ודרישה גדולה יותר מהאדם. אבל כל אחד צריך לדעת, בין אם הוא שמח בייסורים הללו ובין אם אינו שמח בהם, לכל הפחות מבחינה שכלית עליו לדעת, שהייסורים הללו הם לטובתו, וכי גם בהתקרב הסוף אפשר - עד כמה שניתן - להמשיך לעבוד על מידת ה'רצון'; לא רק לא להתלונן, אלא להיות מרוצים מהמצבים והמאורעות שאותם אנו עוברים.

סיבה לבכות

וזו הסיבה שגם כאשר בני ישראל סבלו במדבר, הכתוב קראם 'נרגנים'. כי אותו דור היווה את הבסיס

והיסוד לאומה היהודית, ומצפים מאיתנו ללמוד מדברי התוכחה של משה רבינו, את מה שמצופה מאיתנו. מידת חוסר הרצון, מידת הנרגנות, היא סתירה מהותית לכל המושג של עבודת ה'.

ולכן עונשם היה חמור כל כך; היה זה עוון כל כך חמור, עד שהוא יצר את תשעה באב. הלילה שבו ישבו ובכו בכיה של חינום, הפך לליל תשעה באב. הקב"ה אמר: "אתם בכיתם בכיה של חינום, ישבתם כל הלילה ובכיתם על לא כלום - אני כבר אתן לכם סיבה לבכות". וכך, בכל שנה ושנה, בהגיע ליל תשעה באב, אנחנו יושבים על הקרקע ומשחזרים את המחזה הזה. אנחנו יושבים ובוכים.

כדאי לחשוב על הדבר הזה בתשעה באב, כי יש כאן לימוד גדול עבורנו. יש לנו סיבה טובה לבכות כעת, כי הכל התחיל מאותה בכיה של חינום. זהו אחד הלימודים הגדולים של תשעה באב - נכון, זהו יום של עצבות ואבלות על כל מה שאיבדנו, אבל צריך גם להקדיש זמן לחשוב על איך שהכל התחיל; זה התחיל עם התלוננות, עם נרגנות. ביושבנו על הקרקע בתשעה באב, נזכיר לעצמנו אפוא שהיום הזה צריך להיות היום העצוב היחיד בלוח השנה היהודי. כל שאר הימים צריכים להיות ימים של שמחה ורצון.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

לגדול עם שביעות רצון

פרשת השבוע מלמדת אותנו שהתלוננות היא חטא גדול נגד ה', כי הכרת הטוב והשמחה בטוב הם מרכיב חיוני בעבודת ה'.

השבוע נשתדל בלי נדר לנסות ולגדול במידת ה'רצון' בחלקנו בחיים, ונעשה מאמץ לא להתלונן על שום דבר - לא נוציא מפינו ולו תלונה אחת. ופעם ביום כאשר נמנעים מלהתלונן, נתקן את המבט ע"י שנחשוב על הטוב שיש במקום החסרון. גם במהלך תשעת הימים, בעוסקנו באבלות ובהתלוננות על מה שאיבדנו, יש להקדיש זמן לזכור שהצרות התחילו מכך שהתלוננו, ובכך התעלמו מהטובה הרבה שהשי"ת השפיע להם. השלב הראשון בעבודת ה' הוא להתרגל להעריך את כל הטוב שאנחנו מקבלים מהשי"ת ומבני אדם.

שאלה:

הרב הזכיר [בשיחה שבסופה נשאלה שאלה זו] את הטרגדיה הגדולה שעבר על עם ישראל בעת שעשרת השבטים גלו מארצם. מדוע אם כן לא תיקנו חז"ל אבלות מיוחדת לזכר אובדנם של עשרת

השבטים?

תשובה:

זוהי שאלה חשובה ביותר. התשובה בקצרה היא כך: בדומה לכך אפשר לשאול, מדוע אין תקנה מיוחדת של אבלות על גלות בבל, וכן על הגלות שהתרחשה לאחר חורבן בית שני; הלא מלבד שריפת בית המקדש, כעבור תקופה מסוימת היהודים הוגלו מארץ ישראל כולה. מדוע אם כן לא תיקנו חז"ל אבלות לזכרם של אירועים אלה - גלות עשרת השבטים, וכן שתי גלויות נפרדות מארץ ישראל?

התשובה היא, שמספיקה תקנה אחת של אבלות. מספיק קשה לנו להתאבל כראוי על החורבן באופן כללי. חובת האבלות היא עול כבוד. האבלות היא מציאות שמכבידה על הנפש היהודית, וזו לא דרך התורה. דרך התורה היא "עֲבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה" (תהילים ק, ב) - עלינו לשמוח; התורה היא תורת חיים, ומוטל עלינו לחיות בשמחה.

לכן תיקנו חז"ל תקופה אחת של אבלות, שכוללת בתוכה הכל. כאשר אנחנו יושבים על הקרקע בתשעה באב, איננו בוכים רק על חורבנם של שני בתי המקדש;

אנחנו בוכים גם על מה שאירע באירופה. אנחנו מזכירים את קהל מגנצא וקהל אשפירא, ואת כל הקהילות המפוארות שהיו ואינם. וכעת אנחנו בוכים גם "על בית ישראל ועל עם ה' שנפלו בחרב" - על כל מה שאיבדנו כתוצאה מהשואה באירופה.

נמצא שהכל כלול באבלות אחת; כי אם היינו עושים זכר לכל טרגדיה שעברה עלינו, לוח השנה היהודי היה זמן של אבלות. היו כמה וכמה 'שלושת השבועות'. די לנו במה שיש לנו. מספיק מצער לראות איך שיהודים מסתובבים בימים אלו. אסור להתרחץ, אסור לערוך שמחות, אסור להסתפר. זה מספיק. עם ישראל אינו עם של אבלות; אנחנו עם של שמחה. יהודי ירא ה' הוא אדם שמח ועליו.

סיפרתי לכם פעם כיצד הלכתי ברחובות ווילאמסבורג, וזו היתה חוויה יוצאת מן הכלל. יהודים עמדו בפינות הרחוב, צחקו והתבדחו. גברים עם זקנים ארוכים, נשים עם מטפחות; כולם היו בשמחה! אנחנו אומה שמחה! אמנם איננו עשירים, אבל אנחנו אנשים שמחים, בעלי מזג טוב. "שְׂמְחוּ צְדִיקִים בַּיהוָה" (תהילים צז, יב) - זה דבר נפלא.

זה דבר נפלא! אצל יהודים יראי ה' תמצאו הרבה הומור, הרבה נחמדות! "רְנְנוּ צְדִיקִים בַּיהוָה" (תהילים לג, א) ככה אנחנו רואים, שוב ושוב.

ולכן, הקב"ה מודד לנו מידנו מסוימת של אבלות, ובזה אנחנו יוצאים ידי חובת כל המאורעות שעליהם מוטל עלינו להתאבל.